

Starověké Řecko

- starověké antické umění bylo uměním harmonie a fyzické i duševní krásy (ovlivněno filosofickým učením hledání souladu mezi ideály a skutečností)
- vznikalo na Balkánském poloostrově, Peloponésckém poloostrově a ostrovech v Egejském moři, kde sídlily řecké městské státy (Sparta, Athény, Olympie, Mykény, Théby)
- periodizace dějin starověkého Řecka po době temna (období po pádu Mykén) -archaické období – 800 – 500 př. n. l.,klasické období – 500 – 336 př. n. l., helénistické období – 336 – 146 př. n. l, jako události symbolizující počátek této epochy je pokládáno konání prvních olympijských her v roce 776 př. n. l. a vznik homérských eposů Ilias a Odyssea

☐ charakteristické rysy řeckého umění – ovlivněny kulturou krétskou a mykénskou

- **humanismus** – v řeckém umění se poprvé stal **ideálem člověk** (ne bůh nebo panovník) a jeho snaho o ovládnutí přírody pomocí rozumu a síly (oslava lidských schopností)
- **demokratismus** – řecký **ideál svobodného občana** vedl ke vzniku demokratické společnosti v Athénách, každý svobodný občan mohl být zvolen a mohl vládnout, svobodná práce u urozených nebyla hanbou, tyto principy neplatily pro otroky
- **antropomorfismus** – snaha dávat věcem nebo jevům vlastnosti člověka
- **mythologie** – řečtí **bohové měli lidské vlastnosti**, od lidí se lišili svou nesmrtelností a božskými schopnostmi (*Zeus – vládce bohů, ovládal blesky, byl sukničkář*)
 - **původ řeckých bohů** - (Zrození bohů - autor Hesiod) - z prázdnoty Chaosu se vynořila Gaia (Země) a několik dalších prvotních božstev; Erós (Láska), Tartaros (Propast) a Erebus (Tma), Gaia, bez mužské pomoci, porodila Úrana (Nebe) který jí následně oplodnil, z čehož vzešli nejprve Titáni, šest pohlaví mužského a šest ženského. Poté, co se narodil Kronos, Gaia a Úranos prohlásili, se už se nemají narodit žádní další Titáni. Kronos, který byl úskočný a ze všech Gainých potomků nejstrašnější, vykastroval svého otce a stal se vládcem všeho a všech spolu se svou sestrou a manželkou Rheiou měli šest dětí - **bohů: Hádés, Poseidón, Démétér, Hestiá, Héra a Zeus.**
- **klasičnost** – dokonalost, **jednota obsahu a formy**, snaha o napodobení skutečnosti a uplatnění zásad dokonalosti (proporce, harmonie, symetrie)
- **estetická norma**- řecké umění se stalo normou pro další umělecký vývoj, vytvořilo **ideál lidské krásy a kánon lidské postavy**

Architektura

- architráfový systém s kládím, sloupy, trojúhelníkový štít, sedlová střecha
- **chrámové stavby** - přesně geometrické vzory a proporce, navazovaly na mykénské **megarony** (stavby se sloupovým kolem centrální místnosti se sochou boha), krépidoma (třístupňová podezdívka), vnější sloupořadí, které většinou vytvářelo ochoz (peristylos), uzavřený vnitřní prostor, tvořený předsíní (pronáos), vlastní celou (náos) a zadní síní (epináos), obvyklá orientace – **hlavní průčelí na východ**, ozdobné sloupy se staly rozlišovacím prvkem řecké architektury:
 - **dorský sloh** (mužský sloh) – dorský sloup – dvoudílný bez patky, masivní a mohutný, svou výzdobou však byl střízlivý a prostý, hladký architráv (**chrám Parthenon v Athénách, zasvěcený bohyni Athéně, součást Athénské Akropolis, architekti Iktínos a Kallikratés**)
 - **Athénská Akropole** - (**horní město**) vybudována ve starověku (13. a 5. stol. př. n. l.), centrum starověkých Athén, postavena na výrazném skalním pahorku, hlavní chrám – Parthenón, **Propylaje – monumentální vstup athénské Akropole** – autor Mnesikles – íonský sloh, štíhlé kanelované sloupy, patka, hlavice vyběhají do dvou volut a vlys má bohatou sochařskou výzdobu
 - **íonský sloh** (ženský sloh) – íonský sloup – trojdílný s patkou, štíhlejší a zdobený hlavicí, členěný architráv (Artemidin chrám v Efezu, Propylaje v Athénách)
 - **korintský sloh (dívčí sloh)** - sloh přímo navazoval na íonský, měl největší zdobnost a dekorativnost hlavic zdobených akantovými listy (chrám Dia Olympského v Athénách)
- **světské stavby** - divadla, amfiteátry, stadiony a závodiště, sloupové síně pro výstupy řečníků, lázně (většina památek se do dnešní doby nezachovala, byly zničeny zemětřesením, válkou, krádežemi, rabováním, zbořeny křesťany jako pohanské stavby)
 - **hlavní řecké světské stavby**
 - **Agora** -shromaždiště
 - **Palestra** - zápasště
 - **Ekklesiastérion** - budova pro veřejné shromáždění lidu,
 - **Pokladnice** - **pokladnice Atéňanů (Delfy). svatyně pro uložení pokladů**, jádrem je mykénský megaron
 - **Propylaje** - monumentální vstup

- Ódeion – recitační a hudební produkce, k soudnímu řízení
- Gymnasion – k tělesnému cvičení
- **Hippodrom** – závodíště pro jízdu koňmo a na vozech
- **Stadio** - upravená běžecká dráha (dromos) se stupňovitě stoupajícím hledištěm
- **divy světa** - postavili pět ze sedmi divů světa: sochu Dia v Olympii, **Artemidin chrám v Efezu**, kolos Rhodský, mauzoleum v Halikarnasu a maják v Alexandrii (do dnešní doby se z nich zachovaly pouze zlomky)

Sochařství

- dochováno jen velmi málo soch, většina z nich se dochovala pouze jako kopie z doby římské
 - **skulptura** – monumentální kamenná socha, většinou oslavovala boha a byla umístěna do svatyně chrámu (sedmý div světa, socha boha Dia od Feidiase se nedochovala), sochy bojovníků, sportovců a státníků s velmi přesnou anatomií těla, ideál lidského těla, sochy z mramoru, vápence a bronzu
 - **stély s reliéfem** – náhrobní sochy s nápisy
 - **reliéfy** – na průčelích chrámů
- **hledání ideálů antické krásy** a přirozeností v dokonalých proporcích těla a výrazu tváře (na počátku byla citovost a duševno potlačeny)
- **vázáno na architekturu**, štíty mnohých chrámů byly zdobeny reliéfy, v korintském slohu sochy žen (karyatidy) nahrazovaly podpěrná sloupová chrámů
- **sochy podle období**
 - **archaické období** - strnulé postavy mladíků (**kouros**, plurál kouroi) a dívek (**kore**, plurál korai) s tajemným archaickým úsměvem na tváři, **kúros z Anavyssu**
 - **klasické období** - krásné sochy dokonalých tvarů zachycených **v pohybu**, později s výrazem emocí – realismus, zlatý věk řeckého sochařství
 - **Praxitel** – socha **Afrodity Knidské**
 - **Polykleitos** – vytvořil kánon lidského těla (1 : 7) a kontrapost (přenesení váhy na jednu nohu a natočení hlavy a ramen), socha Nosiče kopí
 - **Feidiás** – socha Dia v **Olympii** a **Athény z Parthenónu**
 - **Myrón** – socha **Discobolos**
 - **Skopás** – socha Bakchantky
 - **Lýssippos** – sochař Alexandra Velikého, socha atleta Apoxyoména
 - **helenistické období** - zobrazení výraznějšího pohybu a dynamiky, sochy odrážely ve svých tvářích silné pocity - **naturalismus**, socha Niké Samothrácké, Milónská Venuše, Afrodité Melská nebo Laocoön se svými syny

Malířství a užité umění

- malby na stěnách chrámů a paláců se nedochovaly, jejich popis a jména autorů jsou známy jen z literatury a římských kopií (nejvýznamnější malíř **Polygnotos z Thasosu**, díla byla obdivována v literárních pramenech šest stovek let po jeho smrti)
- **vázové malířství** - malovaná keramika, náměty ornamentů většinou mytické příběhy, příběhy ze života, atletické závody a bitvy
 - **černofigurový sloh** - tmavé figury byly většinou vytvořeny na světlém pozadí (červená a žlutá), autor Exekias
 - **červenofigurový sloh** – světlé červené figury na tmavém pozadí
- **keramika** - tvorba váz podle účelu (**amfora** – váza se dvěma uchy na olej a víno, **hydrie** – váza s jedním svislým uchem a dvěma vodorovnými na vodu, **alabastron** – malá nádoba na vonné látky, **skyfos** – číše na nožce na pití)
- **šperkařství** – šperky ze zlata a stříbra s reliéfy, vyřezávané reliéfy na drahých kamenech (**kameje**)
- **sklářství** – metody tlačené skla do forem, skleněné mozaiky, počátky výroby foukaného skla